

“Çocuklar eğer siz ‘biz okuyoruz mektebe gidiyoruz, çalışıyoruz’ derseniz size şöyle cevap veririz ki, biz sizi görüyoruz. Vakti mektebe gidiyorsunuz cüzler ve kitaplar okuyorsunuz ve akşamlara kadar sallana sallana çalışıyorsunuz.”

Ardından başka ülke çocuklarıyla karşılaştırma geliyor. Onların daha güzel okudukları, daha güzel çalıştıkları vurgulanıyor. Bizim çocukların yaramazlıkları, yaptıkları gürültüleri anlatıyor. “Okul çıkışında kavga eden, oyun oynayan çocuk dünyada kalmadı,” diyor. (Aktaran: İ. Kür)

Çocuklardan kitap okumaları, kendilerini geliştirmeleri ve başka milletlerin çocuklarından geri kalmamaları öğütleniyor. Geleceği kurmanın yolu kendini aşmaktan ve özdisiplinden geçer. Bu anlayış aynı zamanda çocuk edebiyatının da programını belirlemektedir. **Mümeyyiz** dergisi (yayımlanışı:1869) ve bunu izleyen diğer çocuk dergileri çeşitli konulardaki farklı türden yazılar arasında edebiyata da yer verirler ve edebiyat bu bütünün homojen bir parçası durumundadır. Tüm bu dergilerin ortak tarafı, toplumdaki mevcut koşulları eleştirmeleridir. Bilgiyi, disiplini, eğitimi överler, çocuğa dayak atılmasını eleştirirler ve kız çocukların okutulmasını isterler. Sıklıkla Osmanlı tebasındaki hıristiyan çocuklar örnek gösterilir, onların gerisinde kalınmamasını isteyen bir milliyetçilik öne çıkar. Çocuklara bu toplumsal görev yüklenirken öylesine bir sorumluluk beklentisi vardır ki, ilk dönem dergilerde çocukların oyun oynamasının iyi bir şey olmadığı, hatta zararlı olduğu işlenir. İlginç olan, bu dönem dergileri toplumsal durumu eleştirirken dönemin iktidarıyla içiçedirler. Bazılarının yayın yöneticileri ve yazarları Maarif Vekaleti’nde üst düzey bürokratlardır. Bu durum baskılardan tümüyle uzak oldukları anlamına gelmez. Bazen toplumsal tepkiler, bazen Padişah’a yöneltilen dolaylı dolaysız eleştiriler bu dergilerin bazılarının baskı görmesine, kapatılmasına neden olmuştur.

Bu dergilerde sıklıkla edebiyat çevirileri ve uyarlamalar yayımlanmaktadır. Bazı metinler önce bölüm bölüm dergide yayımlanmakta, sonra kitap haline getirilmektedir. Bu dönem için yapabileceğimiz önemli bir saptama şudur: Çevirilerin çoğu Batı’daki asıllarına göre fazla gecikmeden yayımlanmaktadır. Genel bir değerlendirmeye, bu dönemin çevirilerinin Batı’daki edebiyat etkinliğini büyük ölçüde yansıttığını söyleyebiliriz. Bu koşutluğu sonraki dönemlerde göremiyoruz. Bunun nedenini de Türkiye’deki mo-